

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Слатвінська М.О.
(підпис)
“ ” травня 2024 р.

РЕФЕРАТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за бакалаврською програмою професійного спрямування
Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування

на тему: «Видатки бюджету на середню освіту»

Виконавець:
Студентка ФФБС
Андросова М.О.

/підпис/

Науковий керівник:
д.е.н., професор
Слатвінська М.О.

/підпис/

ОДЕСА – 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Середня освіта є фундаментальною складовою освітньої системи, яка формує основи знань та навичок, необхідних для подальшого навчання та професійної діяльності. В умовах обмежених бюджетних ресурсів та високих вимог до якості освіти, ефективне використання бюджетних коштів стає критично важливим. Середня освіта є ключовим фактором формування людського капіталу, що є основою для економічного зростання та розвитку країни. Рациональне використання бюджетних коштів дозволяє забезпечити високий рівень освіти, що в свою чергу сприяє підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці.

Важливим аспектом є також соціальна справедливість, адже рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей незалежно від їхнього соціально-економічного статусу є одним із основних принципів демократичного суспільства. Ефективне використання бюджетних коштів дозволяє зменшити освітню нерівність та сприяє соціальній інтеграції. Зарубіжні вчені, такі як Генрі Левін та Керолайн Хок, у своїх дослідженнях акцентували увагу на економічних аспектах освітніх інвестицій та важливості фінансової підзвітності і прозорості, також, серед зарубіжних вчених, які внесли значний вклад у розуміння того, як видатки на освіту можуть бути оптимізовані для покращення освітніх результатів та соціально-економічного розвитку варто відзначити Ерика А. Ханушека, Лінду Дарлінг-Гаммонд, Мартіна Карноя, Джеймса Гекмана, Хелен Ледерер, Річарда Мураней та Тімоті Сасса.

В Україні ця проблема також є актуальною. Сергій Квіт та Лілія Гриневич, колишні міністри освіти, підкреслювали необхідність реформування системи фінансування освіти для підвищення її ефективності.

Метою кваліфікаційної роботи є: комплексне дослідження видатків бюджету на середню освіту в Україні, зокрема їх розподілу, ефективності використання та впливу на якість навчального процесу. Для досягнення поставленої мети у роботі були поставлені та вирішені наступні завдання:

- досліджено концептуальні підходи до розуміння поняття «видатки»;
- висвітлено поняття «видатки» як інструмент розвитку середньої освіти;
- досліджено організаційно-інституційне забезпечення видатків на середню освіту;
- проаналізовано тенденції розподілу видатків на середню освіту в Україні;
- виявлено та обґрунтовано вплив видатків бюджету на середню освіту на якість навчання;
- оцінено ефективність використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти;
- сформовано заходи та пропозиції щодо вдосконалення ефективності фінансування видатків на середню освіту в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

Об’єкт дослідження – процес формування та розподілу видатків бюджету на середню освіту в Україні.

Предмет дослідження – комплекс теоретичних та методичних аспектів формування, розподілу та ефективності використання бюджетних видатків на середню освіту в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі були використані загальнонаукові й емпіричні методи досліджень: під час дослідження теоретичних аспектів видатків на

середню освіту – методи наукової абстракції, індукції та дедукції, системний та структурний аналіз; під час аналізу ефективності використання видатків на середню освіту – статистичні методи, метод структурно-функціонального аналізу та кореляційний метод; при дослідженні іноземного досвіду та визначення можливості його імплементації у вітчизняну практику – метод порівняння.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є: законодавчі та нормативно-правові акти; монографічні дослідження і наукові публікації вчених-економістів; статистичні матеріали Державної казначейської служби України; Міністерства фінансів України, аналітичні доповіді; електронні ресурси світової мережі Internet.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У структуру першого розділу бакалаврської роботи увійшли концептуальні підходи до розуміння поняття "видатки". Проаналізовано видатки як важливий інструмент розвитку середньої освіти, а також досліджено організаційно-інституційне забезпечення фінансування середньої освіти. Розділ містить теоретичну базу, необхідну для подальшого аналізу та розробки рекомендацій щодо ефективного розподілу та використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти.

У структурі другого розділу бакалаврської роботи проведено аналіз розподілу видатків на середню освіту в Україні. Оцінено вплив бюджетних видатків на якість навчання, а також проаналізовано ефективність використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти. Розділ надає детальну оцінку фінансових аспектів освіти, висвітлюючи проблеми та можливості для покращення фінансування середніх навчальних закладів.

У третьому розділі бакалаврської роботи запропоновано заходи та рекомендації щодо вдосконалення ефективності фінансування середньої

освіти в Україні за рахунок бюджетних видатків. Описано можливості покращення фінансування з урахуванням зарубіжного досвіду. Розділ містить практичні пропозиції, спрямовані на оптимізацію використання бюджетних коштів для підвищення якості та доступності середньої освіти.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження було досягнуто наступних результатів:

1. Досліджено концептуальні підходи до розуміння поняття «видатки», які включають не лише обсяг фінансових ресурсів, що виділяються на середню освіту, але й їхню структуру та ефективність використання. Видатки розглядаються як ключовий інструмент розвитку освітньої системи, який визначає можливості і якість надання освітніх послуг, встановлено, що видатки – це гроші, які держава витрачає на вирішення потреб країни. Це означає переміщення коштів для розподілу в різні галузі економіки. У відмінність від комерційних підприємств, де витрати часто пов'язані з обміном на еквіваленти, видатки уряду спрямовані на задоволення загальних потреб суспільства. Вони розглядаються як засіб розподілу державних ресурсів. Економісти аналізують видатки як кошти, які уряд витрачає на свою господарську діяльність, щоб забезпечити функціонування країни. Видатки допомагають у перерозподілі національного доходу та забезпеченні стабільності економіки. Це також ключовий інструмент для визначення результатів фінансового планування та розгляду внутрішніх резервів для подальшого розвитку. Вони є фундаментальною частиною бюджетного процесу, в якому гроші використовуються для соціальних, економічних та інфраструктурних потреб. Цей процес передбачає адаптацію до змінних

умов та визначення пріоритетів у використанні коштів. Видатки допомагають регулювати економіку, стимулюючи певні галузі та допомагаючи забезпечити сталий розвиток.

2. Висвітлено поняття «видатки» як інструмент розвитку середньої освіти. У роботі було проведено аналіз видатків бюджету на середню освіту в Україні в порівнянні з міжнародним досвідом, що виявив значні фінансові диспропорції та нерівноваги. Зокрема, в Україні витрати на середню освіту вдвічі менші, ніж у розвинених країнах. Особливо виражене хронічне недофінансування великих міських шкіл, тоді як обмежені ресурси здебільшого спрямовуються на фінансування малокомплектних сільських шкіл. Основним фактором, що призводить до цієї нерівності, є низька наповнюваність класів у сільських районах. У селах стоять численні напівпорожні школи, які держава змушена фінансувати через принцип «якщо немає школи, то немає й села», а також через бажання політиків не втрачати підтримку сільського електорату.

Крім того, серйозною проблемою є те, що батьки, діти яких відвідують сільські школи, часто не вимагають змін у системі освіти для своїх дітей. Вони могли б виступити за створення однієї якісної школи замість численних пустих навчальних закладів, де вчителям доводиться вести декілька предметів. Така ситуація, коли один учитель викладає всі предмети, є абсолютно неприйнятною з точки зору якості освіти.

Окрім «вічних проблем», в Україну прийшла ще одна глобальна загроза – військова агресія з боку Росії. Це значно вплинуло на школярів, вимагаючи великих зусиль для забезпечення їхньої безпеки та нормального функціонування шкіл. Ця складна обстановка вимагає від українського суспільства та влади неабияких зусиль для подолання труднощів і підтримки освітніх ініціатив у важкий період. Наслідки війни, такі як економічний тиск, зруйнована інфраструктура та соціальні

труднощі, також суттєво ускладнюють вирішення освітніх питань. Зокрема, велика кількість переселенців та дітей, які втратили дім через війну, потребують спеціального підходу та підтримки у системі освіти.

3. Досліджено організаційно-інституційне забезпечення фінансування видатків на середню освіту. Фінансування середньої освіти в Україні є комплексним процесом, що базується на залученні коштів з державного та місцевого рівнів. Державне фінансування забезпечується за рахунок освітніх субвенцій і спрямовується на різні аспекти освітнього процесу, включаючи зарплати педагогічних працівників, матеріально-технічне забезпечення шкіл та підтримку освітніх ініціатив. З іншого боку, місцеве фінансування відображає роль і відповідальність місцевих органів самоврядування у забезпеченні освітніх потреб своїх громад.

4. Проаналізовано тенденції розподілу видатків на середню освіту. Аналіз видатків на середню освіту в Україні, проведений автором у другому розділі, вказує на те, що навіть попри військову агресію з боку Росії, рівень фінансування залишається в межах норми (7% від ВВП), зокрема завдяки міжнародній підтримці. Проте існує проблема в якості фінансування, а саме в ефективності використання коштів. Україна стикається з такими проблемами, як велика кількість залишків, диспропорції в наповнюваності класів учнями, що призводить до зайвих витрат державного бюджету, а також з невисокими результатами іспитів, таких як PISA і НМТ.

5. Виявлено та обґрунтовано вплив видатків бюджету на середню освіту. Аналіз показав, що кількість фінансування не завжди прямо пропорційна якості освіти, важлива саме ефективність використання коштів. Наприклад, Австрія витрачає 16 883 долари США на одного учня і отримує середній бал 486 за результатами PISA, тоді як Сінгапур витрачає 12 488 доларів США і посідає перше місце за результатами PISA.

Кореляція між рівнем витрат і результатами тестів PISA становить -0,2664, що свідчить про відсутність прямого зв'язку між витратами та якістю навчання.

6. Оцінено ефективність використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти. Оцінка ефективності використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти дозволила визначити важливі аспекти, що впливають на якість освітнього процесу. Зокрема, аналіз залишків бюджетних коштів показав, що неефективне планування та розподіл ресурсів можуть призводити до їх нецільового або недостатнього використання. Високий рівень залишків свідчить про необхідність підвищення фінансового контролю та коригування бюджетного процесу. Також було проаналізовано ще один важливий показник – середня наповнюваність класів. Зі зменшенням кількості учнів у класі збільшується розмір фінансування на одного учня. Іншими словами, чим менша наповнюваність класів, тим більше держава витрачає коштів на одного учня. Це може вказувати на неефективний розподіл державних ресурсів, оскільки при низькій наповнюваності класів держава переплачує за кожного окремого учня, що може призводити до зайвих витрат і нерівномірного використання бюджетних коштів

7. Сформовано заходи та пропозиції щодо вдосконалення ефективності фінансування видатків на середню освіту в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. Окрім запропонованих рішень, описаних автором у третьому розділі, таких як впровадження державно-приватного партнерства, використання залишків коштів, інтеграція сучасних технологій та моніторинг і оцінка ефективності фінансування, необхідно донести до суспільства, зокрема до дітей та їхніх батьків, важливість середньої освіти. Видатки на середню освіту є критичними, оскільки саме на цьому етапі формується фундаментальна база знань, необхідних для подальшого успіху в житті. Шкільна програма відіграє

важливу роль у становленні особистості, вихованні громадянських якостей та розвитку критичного мислення. Безперечно, шкільна освіта є обов'язковою для всіх, вона створює рівні можливості для кожного громадянина України. Погана якість середньої освіти може призвести до негативних наслідків у всіх сферах суспільства, від зниження економічного розвитку до загрози громадському здоров'ю.

Держава повинна розуміти всю величезну важливість середньої освіти для себе ж, адже чим розумніше суспільство, тим воно буде приносити більше користі, коштів, важливих розробок та багато іншого. Інвестиції в якісну середню освіту є вкладом у майбутнє країни, що дозволить забезпечити стабільний економічний розвиток та підвищити рівень життя громадян.

Таким чином, крім впровадження сучасних фінансових моделей та практик, важливо створювати умови для підвищення свідомості серед громадян про важливість освіти. Інформаційні кампанії та освітні програми для батьків можуть значно сприяти підвищенню зацікавленості у навчанні дітей. Це забезпечить не лише фінансову підтримку, але й суспільне розуміння необхідності інвестування в майбутнє країни через якісну середню освіту.

АНОТАЦІЯ

Андросова М.О. «Видатки бюджету на середню освіту».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою професійного за спрямування «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі розкрито концептуальні підходи до розуміння поняття «видатки», поняття «видатки» як інструмент розвитку середньої освіти, важливість ефективного фінансування видатків на середню освіту та користь, яку це приносить, а також організаційно-інституційне забезпечення фінансування видатків на середню освіту.

Проаналізовано динаміку видатків на середню освіту, їх вплив на якість навчання, результати екзаменів (НМТ, ЗНО, PISA) та залежність результатів від фінансування, залишки та середню наповнюваність класів.

Висвітлено зарубіжний досвід фінансування середньої освіти, включаючи методи стимулювання навчання в різних країнах, та надано заходи та пропозиції щодо вдосконалення ефективності фінансування видатків на середню освіту в Україні з урахуванням цього досвіду.

Ключові слова: видатки, середня освіта, школа, клас, залишки, фінансування, ефективне фінансування.

ANNOTATION

Androsova M.O. "Budget Expenditures on Secondary Education".

Qualification work for the degree of Bachelor of Finance, Banking, and Insurance under the educational program of professional direction "Finance, Financial Management, and Insurance" – Odessa National Economic University. – Odessa, 2024.

The paper explores conceptual approaches to understanding the concept of "expenditures," the concept of "expenditures" as a tool for the development of secondary education, the importance of effective funding of expenditures on secondary education and the benefits it brings, as well as the organizational and institutional support for funding expenditures on secondary education.

The dynamics of expenditures on secondary education, their impact on the quality of education, exam results (NMT, ZNO, PISA), and the dependence of results on funding, balances, and average class occupancy are analyzed.

The foreign experience of financing secondary education, including methods of stimulating learning in different countries, is highlighted, and measures and proposals for improving the efficiency of funding expenditures on secondary education in Ukraine based on this experience are provided.

Keywords: expenditures, secondary education, school, class, balances, funding, effective funding.